

СЕКЦІЯ 1.
РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ
НА МІКРО-, МЕЗО- ТА МАКРОРІВНЯХ

Тимур Аскеров

аспірант кафедри економіки і управління
Харківський державний університет харчування та торгівлі

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ
АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Вітчизняні підприємства роздрібною торгівлі функціонують в постійно мінливих умовах турбулентного зовнішнього середовища. Це супроводжується постійними трансформаційними перетвореннями і зміною елементів внутрішнього середовища підприємства в процесі його адаптації. Тому актуальним постає питання визначення рівня адаптаційного потенціалу торговельного підприємства, як одного з інструментів стійкого розвитку в сучасних умовах господарювання.

Адаптація (від лат. *Adaptio* – прикладання) – це процес пристосування системи до умов зовнішнього і внутрішнього середовища. Залежно від того, в яких зовнішніх умовах і на якому рівні здійснюється взаємодія з середовищем, можуть проявлятися різні види адаптації [1, с.59].

За одних і тих же умов розвитку різні торговельні підприємства адаптуються по-різному і з різним ступенем успішності. Ці факти свідчать про те, що повинна існувати здатність до адаптації, або адаптивність, і за рівнем володіння цією здатністю є індивідуальні відмінності управління потенціалом.

Адаптаційний потенціал – це категорія для означення ступеня ворожості зовнішнього середовища по відношенню до адаптаційного потенціалу підприємства, яка виражається у прагненні знизити міжсистемний обмін в економічному розвитку, здійснити економічний вплив для вирішення практичних питань щодо вибору напрямів розвитку підприємства, тобто це агресивність зовнішнього середовища до проблем розвитку підприємства [2, с.62].

У своїй роботі Ю. М. Кондратьєв визначає адаптаційний потенціал як рівень пристосування латентних і явних можливостей групи або особистості до нових або мінливих умов взаємодії [3, с.69]. Тобто, адаптаційний потенціал можна представити як системну властивість підприємства, що визначає межі її адаптаційних можливостей і характер протікання адаптації у відповідь на вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Адаптаційні здібності забезпечують високу ефективність стратегічного розвитку під час постійної зміни факторів зовнішнього середовища. Чим вище рівень розвитку цих характеристик, тим вище ймовірність успішної адаптованості торговельного підприємства і тим значнішим є діапазон факторів зовнішнього середовища, до яких воно може пристосуватися.

З наведеного вище можна зробити висновок, що адаптаційний потенціал визначає можливості підприємства щодо оптимального використання наявних ресурсів з метою забезпечення стійких конкурентних переваг на ринку. Тобто адаптаційний потенціал надає можливість визначити ступінь адаптації системи управління підприємства до умов середовища, в якому воно функціонує.

Аверина А. наголошує на тому, що «рівень адаптованості (адаптивності) підприємства визначається виходячи з переліку тих умов, до яких воно реально може пристосуватися для досягнення своєї мети» [4].

Оскільки торговельні підприємства постійно опиняються в умовах складного швидко мінливого зовнішнього середовища і повинні пристосовуватись до цих змін, постає актуальним визначити ступінь адаптації існуючої системи. Оцінка рівня адаптаційного

потенціалу дає можливість визначити інтегральну ефективність діяльності торговельного підприємства за всіма його ключовими бізнес-процесами, оскільки оцінюючи ступінь адаптивності потенціалу підприємства, ми комплексно визначаємо рівень його гнучкості, ефективності, стійкості і спроможності протистояти конкуренції.

На наш погляд, Н. В. Зяблицька у своєму дослідженні [5, с.47] доволі обґрунтованого наголошує на тому, що рівень адаптивності системи визначається в основному з урахуванням кількості, залишаючи поза увагою якісні умови, до яких необхідно адаптуватися. Вона підкреслює важливість при визначенні ступеня адаптивності потенціалу акцентувати уваги не тільки на кількості змін до яких необхідно адаптуватись, але й на глибину здійснення необхідних адаптаційних змін. Тобто рівень адаптаційного потенціалу торговельного підприємства можна представити як кількісне і якісне різноманіття умов, до яких підприємство може пристосуватися при даному рівні адаптаційних можливостей.

Адаптаційна можливість створює вектор розвитку для торговельного підприємства шляхом мобілізації ресурсів під час управління його потенціалом.

Реалізація розвитку завжди супроводжується певними змінами співвідношень в тенденції зростання економічних показників. Тому розвиток адаптаційного потенціалу торговельного підприємства (AP) потрібно розглядати в статичі та динаміці. Статика дозволяє визначити фактичний стан потенціалу, а динаміка (перехід від фактичного до нормативного (бажаного) визначає можливі і кращі траєкторії розвитку. Фактичний рівень адаптаційного потенціалу (FAP) – це кількісне і якісні умови розвитку до яких вже підприємство пристосувалось, а нормативний (бажаний) рівень адаптаційного потенціалу (NAP) - це кількісне і якісні умови розвитку до яких підприємство повинно пристосуватись, щоб досягти своєї мети. Вважаємо, що в основі аналізу рівня адаптаційного потенціалу торговельного підприємства лежить поняття траєкторія розвитку. Траєкторія описує стан досліджуваного об'єкта (або значення досліджуваного показника) як функцію від бажаного стану у момент часу t :

$$AP = AP(t), t \in [0, T] \quad (1)$$

де $[0, T]$ – відрізок, на якому визначена траєкторія досягнення бажаного стану у момент часу t .

Вважаючи на зазначене, $AP = AP(t), t \in [0, T]$ – це динамічна траєкторія досягнення бажаного стану розвитку торговельного підприємства шляхом адаптації до теперішніх змін середовища. Тобто коли підприємство знайшло можливості адаптуватись до бажаного стану t , перший цикл його розвитку замикається і воно переходить на новий рівень розвитку, а враховуючи на те, що розвиток – це безперервний процес, відповідно і циклів нескінченна кількість. Наведене вище ствердження можна представити наглядно (рис.1).

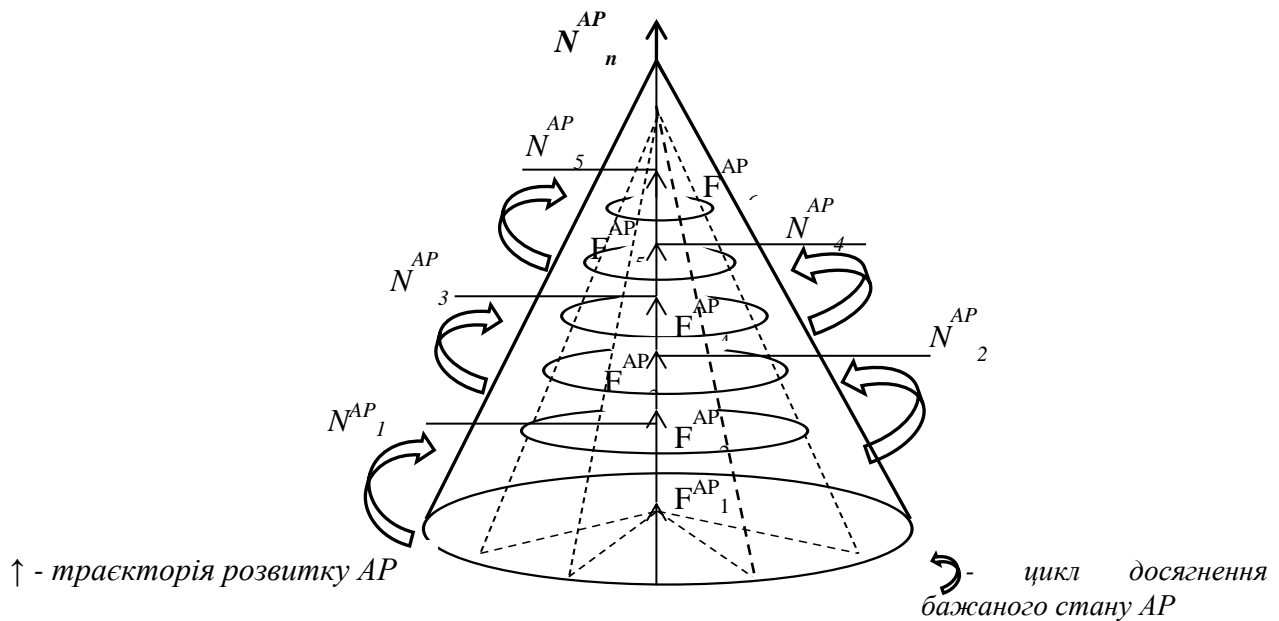
Аналіз економічної літератури показав, що підходів до оцінки адаптаційного потенціалу в економічній літературі значна кількість, вибір у кожному окремому випадку залежить від мети дослідження і способів її досягнення, проте інтерпретація отриманих результатів носить узагальнений характер.

Тому в рамках нашого дослідження для формування висновків стосовно рівня адаптаційного потенціалу розроблено шкалу, яка характеризує рівень адаптаційного потенціалу торговельного підприємства (табл.1).

Таблиця 1

Шкала оцінки рівня адаптаційного потенціалу торговельного підприємства

Інтервал RAP	Характер адаптації	Характеристика рівня адаптації
$RAP < 2,5$	задовільна адаптація	високі або достатні функціональні можливості адаптаційного потенціалу
$2,6 < RAP < 3,6$	напруга механізму адаптації	достатні функціональні можливості забезпечуються за рахунок функціональних резервів адаптаційного потенціалу
$3,7 < RAP < 4,7$	незадовільна адаптація	зниження функціональних можливостей адаптаційного потенціалу
$RAP > 4,8$	зрив адаптації	стрімке зниження функціональних можливостей адаптаційного потенціалу

Рис. 1. Особливості визначення рівня адаптаційного потенціалу торговельного підприємства

(складено автором)

Наведені вище ствердження стосовно необхідності визначення рівня адаптаційного потенціалу дозволяють зробити висновок щодо актуальності проведення дослідження на предмет особливостей формування та оцінки адаптаційного потенціалу для сучасних торговельних підприємств.

Список використаних джерел

1. Смирнов Б.А., Долгополова Е.В. Психология деятельности в экстремальных ситуациях. Х.: Издательство Гуманитарный Центр, 2007. 276 с.
2. Трифилова А.А. Анализ инновационного потенциала предприятия. Инновации. №6. 2003. С.67-72.
3. Богомолов А.М. Личностный адаптационный потенциал в контексте системного анализа. Психологическая наука и образование. 2008. № 1. С. 67–73.
4. Аверина А. Реорганизация как эволюция предприятия. Эпиграф. 1999. Окт. (№38). С. 3.
5. Зяблицкая Н.В. Оценка адаптационного потенциала предприятий нефтегазовой отрасли: Монография. Нижневартовск: Изд-во Нижневарт. гуманит. ун-та, 2011. 163 с.